

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

M. Fabii Quintiliani Institutionum Oratoriarum Libri Duodecim

Summa diligentia ad fidem vetustissimorum codicum recogniti ac restituti

Quintilianus, Marcus Fabius

Lugd. Batav. ; Roterodami, 1665

Prooemium, in quo de fortuna sua queritur.

urn:nbn:de:hbz:466:1-12945

M. FAB. QUINTILIANI
DE
INSTITUTIONE ORATORIA
LIBER SEXTUS.

Proœmium, in quo de fortuna sua queritur.

HÆC, Marcelle Victori, ex tua voluntate maxime ingressus, tum si qua ex nobis ad juvenes bonos pervenire posset utilitas, novissime pene & necessitate quadam ¹ officii delegati mihi, sedulo laborabam, respiciens tamen illam curam meæ voluptatis, qui filio, cujus eminens ingenium, sollicitam quoque parentis diligentiam merebatur, hanc optimam partem relicturus hæreditatis videbar: ut si me, quod æquum & optabile fuit, fata interceptissent, præceptore tamen patre uteretur. ² At me fortuna id agentem diebus ac noctibus festinantemque metu meæ mortalitatis, ita subito prostravit, ut laboris mei fructus ad neminem minus quam ad me pertineret. Illum enim, de quo summa conceperam, & in quo spem unicam senectutis meæ reponebam, ³ repetito vulnere orbitatis amisi. ⁴ Quid nunc agam? aut quem ultra esse usum mei diis reprobantibus credam? Nam ita forte acci-

IDoneo loco conquestionem ponit calamitatis suæ. est siquidem hoc libro potissimum de *affectionibus* acturus. Proœmium igitur continet *Fabii conquestionem*, quod orbarus sit duobus liberis & uxore, estque totum *patheticum*. Turneb.

¹ *Officii delegati.*] Quia Domitianus imperator Quintiliano commiserat curam nepotum sororis suæ, quemadmodum dixit Fab. l. 4. hæc igitur propositio complectitur *causas* quibus est adductus ut de *institutione oratoria* inscriberet. *Idem.*

² *At me fortuna.*] *Antithesis* est, quæ habet amplificationem calamitatis ex frustratione finis. *Idem.*

³ *Repetito vulnere.*] Nam prius filium quinquennem amiserat, deinde amisit Quintilianum decennem. *Idem.*

⁴ *Quid nunc agam?*] Explicata orbitate affectus movet, atque ex calamitatis occasione indignam comminiscitur & confingit causam. nam existimat opera sua mortem attulisse liberis, quod eo tempore quo scribebat perierint. *Idem.*

accidit, ut eum quoque librum, quem *de causis corruptæ eloquentiæ* emisi, jam scribere aggressus, simili ictu ferirer. Tunc igitur optimum fuit, infaustum opus, & quicquid hoc est in me infeliciū literarum, super immaturum funus consumpturis viscera mea flammis injicere, neque hanc impiam vivacitatem novis insuper curis fatigare. ¹ Quis enim mihi bonus parens ignoscat, si studere amplius possum? ac non oderit hanc animi mei firmitatem, si quis in me est alius usus vocis, quam ut incusem deos, superstes omnium meorum? nullam terras despiciere providentiam tester? si non meo casu, cui tamen nihil objici, nisi quod vivam, potest: at illorum certe, ² *quos utique immeritos mors acerba damnavit*: erepta mihi prius eorundem matre, ³ quæ nondum expleto ætatis undevicesimo anno duos enixa filios, quamvis acerbissimis rapta fatis, felix decessit. Ego vel hoc uno malo sic eram afflictus, ut me jam nulla fortuna posset efficere felicem. ⁴ Nam cum omni virtute quæ in fœminas cadit, functa, insanabilem attulit marito dolorem: tum ætate ea puellari præsertim meæ comparata, potest & ipsa numerari inter vulnera orbitatis. ⁵ Liberis tamen superstibus oblectabar: & quod nefas erat, ⁶ sæva, ⁷ sed optabat ipsa, me salvo maximos cruciatus præcipiti via effugit. Mihi filius minor quintum egressus annum, ut in malis agerem, prior alterum ex duobus eruit lumen.

Non

¹ *Quis enim.*] Confirmat quod nuper dixit, ab aliorum judicio, indeque ducit affectum: ac demum ut Epicureus negat dei providentia mundum gubernari, alioqui enim non esset orbatus liberis. *Idem.*

² *Quos utique immeritos mors acerba.*] Vide Plin. lib. 5. Epist. 5. Jan. Gebhard. p. 29. ad illud Tibulli lib. 1. Eleg. 3. v. 55. Papinio Statio eleganter dicitur *truda mors*, lib. 9. Thebaid. v. 380. & 716. Vide Virg. l. 4. Æneid. v. 696.

³ *Quæ nondum expleto atatis undev.*] Vide M. Ant. Mureti Var. Lectio. l. 18.

cap. 20. pag. 1221. Lamp. Critic. Part. 2.

⁴ *Nam cum.*] Commemorat uxoris dotes & virtutes, ut majorem inde efficiat calamitatem. est etiam *pathos* ab ætate. *Turneb.*

⁵ *Liberis tamen superstibus.*] In hunc locum vide Muretum jam ante citatum.

⁶ *Sæva.*] An *seva*? *Pith.*

⁷ *Sed optabat ipsa, &c.*] Commemorat *pium uxoris affectum*, quæ ante maritum mori optabat. ipse quoque mutuum reddit, atque ita oratio *pathetica* est & moralis. *Turneb.*

I Non

Non sum ambitiosus in malis, nec augere lacrymarum causas volo: utinamque esset ratio minuendi. Sed dissimulare quæ possum, quid illi gratiæ in vultu, quid jucunditatis in sermone, quos ingenii igniculos, quam præstantiam placidæ, & (quod scio vix posse credi tantum) altæ mentis ostenderit? qualis amorem quicumque alienus infans mereretur. Illud vero insidiantis, quo me validius cruciaret, fortunæ fuit, ut ille mihi blandissimus, me suis nutricibus, me aviæ educanti, me omnibus qui sollicitare solent illas ætates, anteferet. Quapropter illi dolori, quem ex matre optima, atque laudem omnem supergressa, paucos ante menses ceperam, gratulor. Minus enim est quod flendum meo nomine, quam quod illius gaudendum est. Una post hæc Quintiliani mei spe ac voluptate nitebar: & poterat sufficere solatio. Non enim flosculos, sicut prior, sed jam decimum ætatis ingressus annum, certos atque deformatos fructus ostenderat. Juro per mala mea, per infelicem conscientiam, per illos manes numina doloris mei, has me in illo vidisse virtutes ingenii, non modo ad percipiendas disciplinas, quo nihil præstantius cognovi, plurima

1 Non sum ambitiosus in malis.] Hac prolepsi deprecatur quod objici poterat. ceterum ambitiosus dicitur in malis, qui suas calamitates magnopere exaggerat, more nimirum ambitiosorum, qui ditiores aut fortunatiores haberi volunt. Idem.

2 Sed dissimulare.] Commemoratis filii virtutibus, majorem quoque movet affectum. hic autem locus est ab indole futuræ virtutis. Idem.

3 Ingenii igniculos.] Alludit ad dogma Platonicum. Plato enim existimat nostris animis insitos esse igniculos ac semina virtutum, scientiarumque omnium: idque fusc probat in Menone. Idem.

4 Quam præstantiam, &c.] Dan. velut substantiam: alii, præsubstantiam. Pith.

5 Tantum.] Alii, Jamtum.

6 Ostenderint.] Murerus, ostenderet.

7 Qui.] Dan. Quæ.

8 Quam quod illius.] Propterea quod antea defuncta fuerat, nec aliquem ex interitu filiorum senserat dolorem. Turneb.

9 Una post.] Alia est commemoratio calamitatis, quæ amplificatur ex filii laude ab attributis personæ petita. Idem.

10 Deformatos fructus.] Venustissima est metaphora, deformati enim appellantur fructus, cum delapso flore formati apparent, & (ut dicitur) nodati. Idem.

11 Per illos manes numina doloris mei.] Jusjurandum est ad attestationem & asseverationem. jurabant autem antiqui vel per res charas, vel per res invisas. iidem etiam manes, id est, animas corpore liberatas deos esse credebant. Auctor Cicero. Idem.

plurima expertus, studiique jam tum non coacti (sciunt præceptores) sed *probitatis, pietatis, humanitatis, liberalitatis*,¹ ut prorsus possit hinc esse tanti fulminis metus, quod observatum fere est, ² *celerius occidere festinatam maturitatem*: & esse nescio quam quæ spes tantas decerpit, invidiam, ne videlicet ultra quam homini datum est, nostra provehantur. ³ Etiam illa fortuita aderant omnia, *vocis jucunditas claritasque, oris suavitas, & in utracunque lingua*, tanquam ad eam demum natus esset, *expressa proprietates omnium literarum*. Sed hæc spes adhuc: illa majora, *constantia, gravitas*, contra dolores etiam ac metus *robur*. Nam quo ille animo, qua medicorum admiratione, mensium octo valetudinem tulit? ut me in supremis consolatus est? ⁴ quam etiam deficiens, quamque non tunc ipsum illum alienatæ mentis errorem ⁵ circa solas literas habuit? ⁶ *Tuosne ego, ô mea spes inanes labentes oculos, tuum fugientem spiritum vidi? Tuum corpus frigidum exangue complexus, animam recipere, auramque communem haurire amplius potui?* dignus his cruciatibus quos fero, dignus his cogitationibus. ⁷ Tene consulari nuper adoptione

1 *Ut prorsus possit.*] Videtur alludere ad *Catonis apophthegma*. dicit enim senilem pueritiam indicium esse præproperæ mortis. cuius rei Fab. affert causam nimis impiam, vulgarem tamen, quod scilicet deus hujusmodi præstantiæ invideat. Idem.

2 *Celerius occidere festinatam matur.*] *Catonis* est apud *Plin.* lib. 7. *Senilem juvenam præmaturæ mortis signum esse.* Et *Præcoces fructus raro ad maturitatem perveniunt.* *Pith.*

3 *Etiam illa fortuita.*] Præter ingenium, quod utile est ad percipiendas disciplinas, in eloquentia opus est quibusdam adjumentis naturæ, quas omnes habebat dotes ejus filius. hinc igitur auguratur futuram eloquentiam si superstes fuisset. *Turneb.* *Etiam illa fortuita aderant.*] Vide *Lud. Cresollium Vacat. Autumnal.* lib. 2. cap. 7. sect. 1. p. 212. &c.

4 *Quam etiam deficiens, quamque, &c.*] *Muretus* elegantius: *Quam etiam deficiens, jamque non noster ipsum illum, &c.* Significat eum jam in potestate mortis fuisse.

5 *Circa solas literas.*] Mirum est fingnum futuræ eruditionis. nam cum ex vi morbi pateretur delirium, cæterarum rerum præterquam *literarum* est oblitus. *Turneb.*

6 *Tuosne ego.*] *Apostrophe* est ad pathos, estque mortis significatio ab accidentibus. porro alludit ad quorundam philosophorum opinionem, qui animam crediderunt esse aërem quendam & spiritum quo totum corpus foveretur. *Imitatio* est *Cic. in oratione pro Milone.* Idem.

7 *Tene consulari.*] Duplex potest esse sensus, aut quod re vera à quodam consule adoptatus esset: aut certe per *metaphoram* hoc de *Quintiliano* est intelligendum, qui consulum est adeptus. quamquam

ptione ad omnium spes honorum patris admotum, te avunculo prætori generum destinatum, te omnium spe Atticæ eloquentiæ candidatum, superstes parens tantum ad pœnas, amisi? Et si non cupido lucis, certe patientia vindicet te reliqua mea ætate. ² *Nam frustra mala omnia ad crimen fortunæ relegamus. Nemo nisi sua culpa diu dolet.* Sed vivimus & aliqua vivendi ratio quærenda est: ³ credendumque doctissimis hominibus, qui unicum adverforum solatium *litteras* putaverunt. Si quando tamen ita refederit præsens impetus, ut aliqua tot luctibus alia cogitatio inferi possit, non injuste petierim moræ veniam. Quis enim dilata studia miretur, quæ potius non abrupta esse mirandum est? Tum si qua minus fuerit effecta iis quæ levius adhuc afflictis cœperamus, ⁴ imperitiæ aut fortunæ remittantur: quæ si quid mediocrium alioqui nostro ingenio virium fuit, ut non extinxerit, debilitavit tamen. Sed vel propter hos nos contumacius erigamus, quod illam ut perferre nobis difficile est, ita ⁵ facile contemnere. Nihil enim sibi adversus me reliquit, & infelicem quidem, sed certissimam tamen attulit mihi ex his malis securitatem. Boni autem consulere nostrum laborem ⁶ vel propter hoc certum est, quod in nullum jam proprium usum perseveramus, ⁷ sed omnis

hæc

quanquam hoc multis displicet. *Idem. Tene consulari nuper adoptione.*] Vide Jan. Gulielmum Verisimil. lib. 3. cap. 14. pag. 92.

¹ *Te omnium spe Atticæ, &c.*] Gulielm. & Muret. *Te omnium spe acutis eloquentiæ candidatum. Atticæ eloquentiæ.*] In aliis, *Acutæ eloquentiæ* legitur, quæ tempore Fabii regnabat, eratque posita in sententiis argutis & crebris. Sic acumen tribuit Fabio Hieronymus. reprehenditur tamen à Valla, qui Fabium ait non magis acumine quam reliquis excellere virtutibus. Aldus *Atticæ* reposuit. est enim ea eloquentia omnium perfectissima. Turneb.

² *Nam.*] Plin. lib. 2. cap. 7.

³ *Credendumque doctissimis.*] Sic Ci-

cero mortua Tulliola, consolationem à philosophia petivit, ac librum de consolatione conscripsit. Turneb.

⁴ *Imperitiæ aut fortunæ, &c.*] Legend. *Tum si quæ minus fuerint effecta iis, quæ levius adhuc afflictis cœperamus, fortunæ remittantur. Imperitiæ aut fortunæ.*] Dan. *non imperitiæ, at fortunæ, &c.* Pith.

⁵ *Facile contemnere.*] Quia in posterum non poterit lædere fortuna Fabium, cum nihil supersit in quo illum offendat. Turneb.

⁶ *Vel propter hoc certum est.*] MS. Codex, *cæcum est.* Muretus & Gulielm. *Æcum est.* Ita enim scribebant, pro æquum: ut acam pro aqua.

⁷ *Sed omnis hæc cura ad alienos.*] Jan.

E c 4

Guliel-

hæc cura ad alienos, ut alienis utilis (si modo quid utile scribimus) spectat. Nos miseri, sicut facultates patrimonii nostri, ita hoc opus ¹ aliis paramus, aliis relinquemus.

Guilielmus: *Sed omnis hæc cura alienas utilitates, &c.*

¹ *Aliis paramus, &c.* Jan. Guilielm. lib. 3. cap. 14. legend. censet *properaba-*

mus. Recte Properasse autem hos Commentarios se metu mortalitatis suæ, ait ipsemet, Fabius hoc ipso proœmio. *Paramus.* Alii, *preparavimus.*

C A P. I.

De conclusione, seu peroratione.

PERORATIO sequebatur, quam cumulum quidam, *conclusio-*
nem alii vocant. ¹ Ejus duplex ratio est, posita aut in rebus, aut in effectibus. Rerum repetitio & congregatio, quæ Græce dicitur ² ἀνακεφαλαιώσεις, à quibusdam Latinorum *enumeratio*, & memoriam judicis reficit, & totam simul causam ponit ante oculos, & etiam si per singula minus moverat, turba valet. In hac quæ repetemus quam brevissime dicenda sunt, & quod Græco verbo patet, decurrendum per capita. Nam si morabimur, non jam enumeratio, sed altera quasi fiet oratio. ³ Quæ autem enumeranda videntur, cum pondere aliquo dicenda sunt, & aptis excitanda sententiis, & figuris utique varianda: alioqui nihil est odiosius

Hermogenes in *lib. de Inventione*, hanc videtur omisisse partem, cum præsertim nullo in loco meminerit: at tamen cum *conclusio* id colligat quod positum est in confirmatione aut confutatione, merito *confirmationis* pars iudicabitur. & alioqui in *lib. de statibus*, inter capita confirmandorum statuum ponit *communem qualitatem*, quæ maxime propria est *conclusionis*. Turneb.

¹ *Ejus duplex ratio est.* Cic. tamen tres efficit partes in *lib. de Inventione*, *enumerationem*, *indignationem*, *conquestionem*: in *Partitionibus* duas, *enumerationem* & *amplificationem*. quæ quidem omnia consentiunt: nam in *amplificatione* moventur affectus: item *indignatio*

& *conquestio* referuntur ad affectum. *Idem.*

² *Ανακεφαλαιώσεις.* Sic appellatur à Græcis ea pars quæ res per causam dispersas colligit & in summam redigit. nomen habet, ut interpretatur Fabius, quia decurrit per capita, quæ sunt præcipua firmamenta causæ. Primus *anacephalaosin* appellavit Isocrates, Phalereo teste. *Idem.*

³ *Quæ autem.* Cum in omni oratione fugiendum est illud dicendi genus, ut docebit postea Fabius, quod caret *sebetibus*, tum maxime in peroratione. alioqui enim proditur affectatio repetitionis & diffidentia. Vide Cic. in *1. de Invent.* & in *Partit.* *Idem.*